

สถานภาพสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมที่มีผลต่อการส่งเสริม
การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม กรณีศึกษา
ชุมชนป้อมมหากาฬ กรุงเทพมหานคร

วีรยา จยวรรณ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการวางแผนสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาชุมชนและชนบท
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล
พ.ศ. 2549

ISBN 974-04-7771-2

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหิดล

สถานภาพสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมที่มีผลต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม กรณีศึกษา ชุมชนป้อมมหากาฬ กรุงเทพมหานคร (STATE OF ENVIRONMENT AND CULTURE RESULTING IN CULTURAL TOURISM SUPPORT : CASE STUDY OF POMMAHAKARN COMMUNITY, BANGKOK)

วีรยา จยาวรรณ 4637498 ENRD / M

วท.ม.(การวางแผนสิ่งแวดล้อมเพื่อพัฒนาชุมชนและชนบท)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ : เกษม กุลประดิษฐ์, M.Sc., สมพงษ์ ชงไชย, Ph.D., พิจักษณ์ วิทยุธีระนันท์, Ph.D.

บทคัดย่อ

รัฐมีนโยบายจะได้อำเภอชุมชนป้อมมหากาฬเพื่อนำไปสร้างเป็นสวนสาธารณะเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ปัญหาความขัดแย้งระหว่างความต้องการของรัฐและความต้องการอยู่ในพื้นที่เดิมของชาวบ้านในชุมชนจึงเกิดขึ้นและกินเวลายาวนานนับสิบปี การวิจัยครั้งนี้เป็นแนวทางหนึ่งในการหาทางออกของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยต้องการศึกษาหาแนวทางส่งเสริมชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมโดยที่ชาวบ้านยังสามารถอาศัยอยู่ในพื้นที่เดิมได้ การศึกษาครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1. เพื่อศึกษาสถานภาพสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมของชาวชุมชนป้อมมหากาฬ และวิเคราะห์ถึงผลที่มีต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในชุมชนป้อมมหากาฬ 2. เพื่อเสนอแนะแนวทางการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในชุมชน ใช้วิธีการเก็บข้อมูลทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ได้แก่ การเดินสำรวจ, การสัมภาษณ์เจาะลึก, การสังเกต และการใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลจากครัวเรือนทั้งหมดจำนวน 52 ชุด ผลการศึกษาพบว่า สถานภาพสิ่งแวดล้อมในชุมชนพบว่าไม่เป็นอุปสรรคต่อการจะส่งเสริมพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม แต่ควรมีการปรับปรุงในส่วนของการกายภาพความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเรือนและทางเดิน รวมทั้งระบบสาธารณูปโภค ชุมชนมีวัฒนธรรมที่โดดเด่น ไม่ว่าจะเป็น บ้านโบราณ ของเก่าแก่ วิถีชีวิตการอยู่อาศัยแบบเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ วัฒนธรรมการอยู่อาศัยแบบเกื้อกูล เช่นการ ลงแขกรอกท่อน้ำที่อุ้ดต้นทั้งชุมชน มีประเพณีพิธีกรรม ได้แก่ พิธีบวงสรวงหลวงปู่ป้อมมหากาฬ พิธีบวงสรวงบ้านโบราณและต้นไม้เก่าแก่ และการจัดกิจกรรมตามประเพณีอื่นๆของไทย และการประกอบอาชีพมีความหลากหลาย ทั้งค้าขาย รับราชการ และบริษัทเอกชน มีภูมิปัญญาเก่าแก่ ได้แก่ การหลอมทอง, การทำเครื่องปั้นดินเผา, การทำทรงนก, การนวดแผนโบราณ และการเพาะเลี้ยงไก่พื้นเมือง

เพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในชุมชน วัฒนธรรมชุมชนข้างต้นทั้งหมดจะต้องได้รับการอนุรักษ์ให้คงอยู่ ผู้นำชุมชนจะต้องมีการสืบทอดกิจกรรมทางประเพณีและภูมิปัญญาต่างๆให้แก่ลูกหลานต่อไป มีการปฏิบัติกิจกรรมการรักษาสีเขียวที่ชุมชนมีอยู่อย่างต่อเนื่องเพื่อสืบทอดจิตสำนึกให้แก่ลูกหลานชุมชนต่อไป เผยแพร่ทางเวปไซด์ให้เห็นเครือข่ายการท่องเที่ยวที่มีชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของสถานที่ท่องเที่ยวรอบข้าง ชุมชนควรจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับเทศกาลของคนไทย และส่งเสริมให้ชาวบ้านมาค้าขายในชุมชนเมื่อมีงานเทศกาลต่างๆ เพื่อเป็นการสร้างสีสันให้กับการท่องเที่ยวในชุมชน จัดพิพิธภัณฑ์แหล่งเรียนรู้เพื่อเก็บของสำคัญที่มีความเกี่ยวเนื่องทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของชุมชน บูรณะบ้านโบราณให้คงสภาพเดิม จัดงานฟื้นฟูประวัติศาสตร์ของชุมชนที่เลือนหายไป เช่น ลีเก และการทำเครื่องดนตรีไทย อย่างต่อเนื่องสืบไป

สรุปผลได้ว่า ชุมชนป้อมมหากาฬมีสถานภาพสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมที่สามารถส่งเสริมให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมได้ ด้วยความสามารถในการจัดการดูแลด้านสิ่งแวดล้อมของชาวชุมชนป้อมมหากาฬ รวมทั้งวัฒนธรรมที่มีคุณค่า มีความหลากหลาย และมีเอกลักษณ์ควรค่าแก่การอนุรักษ์และเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ชุมชนสามารถที่จะดูแลจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่ให้มีความยั่งยืนต่อไปได้ กรุงเทพมหานครควรเข้ามาสนับสนุนทั้งในส่วนของนโยบายและงบประมาณเพื่อทำให้เกิดแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมแห่งใหม่ที่มีคุณค่าต่อไป

คำสำคัญ : สิ่งแวดล้อม/ วัฒนธรรม/ การท่องเที่ยว/ ชุมชนป้อมมหากาฬ

STATE OF ENVIRONMENT AND CULTURE RESULTING IN CULTURAL
TOURISM SUPPORT: CASE STUDY OF POMMAHAKARN COMMUNITY,
BANGKOK

WERAYA JAYAWAN 4637498 ENRD/M

M.Sc.(ENVIRONMENTAL PLANNING FOR COMMUNITY AND RURAL
DEVELOPMENT)

THESIS ADVISORS : KASAM KULPRADIT,M.Sc., SOMPONG
THONGCHAI,Ph.D., PIJUK HINSHERANON, Ph.D.

ABSTRACT

The objective of this study is to study the state of environment and culture of Pommahakarn community, to analyse factors involved in cultural tourism support for the community and to suggest environmental and cultural conservation directions for cultural tourism support. This thesis uses both qualitative and quantitative data such as area surveys, in-depth interviews, participant and non-participant observation and questionnaires with all 52 households in the study area.

The study shows that environmental conditions in the community are no threat to the area's promotion as a cultural tourism resource. However, there should be some physical improvement in household neatness, community paths, and other deteriorated public utilities. The community has a non-dynamic culture consisting of antique houses and items collected by the community's elderly. The dynamic culture consists of occupational culture is involved with trading goods and working with government agencies and private companies.

The community has maintained customary rituals as unique community traditions such as paying homage to Luang Pu Mahakarn Fortress, ancient houses and ordaining trees and celebrating Thai festivals of National Mother's Day Celebration, National Father's Day Celebration and other annual festivals. The community has kept Indigenous knowledge in melting gold, making pottery, making bird cages, traditional Thai massage and raising local fowl.

In conclusion, Pommahakarn community has maintained environmental and cultural conditions. That means the area could be promoted as a cultural tour site given the environmental management ability of the community, and the diversified and valuable culture. Therefore, government agencies should provide assistance to improve the area as a new and valuable cultural tour site.

KEY WORDS: ENVIRONMENT/ CULTURE/ TOURISM/ POMMAHAKARN
COMMUNITY

142 P. ISBN 974-04-7771-2